

שמע קולנו: למה התפילה שלי לא נענית?

מבוסס על ליקוטי שיחות כט/182 ואילך

קבלן גדול בארצות הברית קיבל הצעה מדהימה: לרכוש מגרש בנייה במרכז מנהטן ולבנות עליו שלושה מגדלי יוקרה. מחיר הנכס היה חצי מיליארד דולר, בחשבון הבנק שלו שכבו 250 מיליון והיה עליו להשיג הלוואה נוספת בת רבע מיליארד דולר. לפני שהוא פתח את סבב הבקשות בין פקידי האשראי בבנקים, הוא נסע לארץ לשאת תפילה בכותל המערבי להצלחת הפרויקט.

הוא עמד על יד הכותל והתחנן: "אנא ריבונו של עולם, עזור לי להשיג הלוואה ענקית בת רבע מיליארד דולר". לפתע שמע איש צעיר עומד לידו ומספר לקב"ה כי הוא אברך בן תורה שחי בעוני ואין לו 200 דולר לשלם שכר דירה. "אנא, ריבונו של עולם עזור לי להשיג 200 דולר".

העשיר נבהל, נתן לאברך 200 דולר ואמר: "לך מכאן מהר, אתה שובר לי את השוק"...

התקווה המרכזית שמחזיקה יהודי בחייו היא התפילה. ברגעים של התמודדות וקושי, אנו שואבים תקווה מהיכולת לשאת תפילה ולשנות את גורלנו. ולא חשוב כמה נהיה שכלתניים, ציניים או אדישים, בשלב מסוים נמצא את עצמנו לוקחים את הסידור ומתחננים לישועה מהשמיים.

אך במקביל לתקווה הגדולה, עובדה היא ש(לפחות בתחושה שלנו) רבות מהתפילות לא נענות. אנו פונים, מבקשים ומתחננים אך הדברים לא עובדים כפי שציפינו. ולכן השאלה החשובה היא: מהו סוד התפילה היוצרת? איך הופכים את התפילה לפותחת שערים, כזו שבוקעת את שערי השמים ומגיעה עד כיסא הכבוד?

הבה נתבונן בכך באמצעות קטע גמרא מרתק העוסק בהלכותיה העיקריות של התפילה. משום מה, מסיבה שלא לגמרי מובנת, חז"ל בחרו תפילה אחת מתוך אלפי התפילות שנישאו במהלך ההיסטוריה והפכו אותה לבעלת חשיבות ייחודית. חכמינו ניתחו בהתפעלות כל פרט בה ולמדו ממנה דינים והלכות יסודיים.

אנו מדברים על "תפילת חנה" אשר נקראת בבוקרו הראשון של ראש השנה. הסיפור של חנה הוא סיפור על תפנית דרמטית, על תפילה זכה שהפכה את הגורל של החיים. חנה הייתה נשואה לאלקנה במשך עשר שנים ולא ילדה ילדים. אחרי עשר שנים היא החליטה לנקוט בכלי בו בחרה שרה אמנו ולהכניס אישה נוספת הביתה ואולי זה יביא לה עצמה את המזל. חלפו תשע וחצי שנים נוספות ואותה אישה שנייה – פנינה – ילדה עשרה ילדים וחנה לא נכנסה להיריון.

ואם כל זה לא הספיק, פנינה גרמה צער וכאב לחנה בכך שהייתה מעצימה את הנוכחות של ילדיה. המדרש מספר כי פנינה הייתה אומרת לחנה בבוקר: "הילדים שלי כבר מוכנים ליציאה לבית הספר ומה עם שלך?" פנינה הייתה שבה מקניות עם שקיות מלאות ומראה לחנה את היבול שהביאה: "זה למנדי, זה לשמוליק, זה לרבקי". מובן שחנה הייתה קרובה להתמוטט¹.

אחרי 19 וחצי שנים קשות, התרחש אירוע שגרם לה להבין כי הכול תלוי בה. בני המשפחה היו עולים למשכן שילה לזבוח זבח, פנינה הייתה מתיישבת עם ילדיה לאכול ואילו חנה נותרה לבד. היא פרצה בבכי ואלקנה שרצה לנחם אותה, אמר בתמימות:

"חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ... הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים – ילקוט שמעוני: הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים של פנינה".

¹ הגמרא אומרת כי פנינה התכוונה לשם שמים ורצתה לעורר את חנה לתפילה על מצבה. וזהו שנאמר "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה" – כדי שחנה תרעים בקולה לקב"ה.

המשפט האחרון של אלקנה – "הלוא אנוכי טוב מעשרה בנים" – לימד את חנה כי בעלה אמר נואש. אלקנה מבין שלא יהיו לו ילדים מחנה והוא מנסה להתנחם בה עצמה. כיון שכן, היא הבינה שאין הדבר תלוי אלא בה והיא נעמדה במשכן שילה להתפלל. תפילתה נענתה ואחרי עשרים שנות נישואין היא זכתה ללדת חמישה ילדים ולראות שני נכדים.

1. פסיקתא רבתי מג: 'עד עקרה ילדה שבעה' - זו חנה ... ואם ילדה חמישה, היאך אומרת 'ילדה שבעה'? רבי יהודה אומר: חמשה ילדה אלא ששמואל שקול כנגד משה ואהרן, שנאמר (תהלים צט) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו. רבי נחמיה אומר: חמשה ילדה אלא שראתה שני בניו של שמואל ... ובני בנים כבנים.

הגמרא מצטטת את תפילת חנה והופכת אותה לבעלת עוצמה ומשמעות שלא הייתה כדוגמתה.

ברכות לא, א: אמר רב המנונא: כמה הלכות גדולות אפשר לשמוע מהפסוקים דתפילת חנה: 'וחנה היא מדברת על לבה' - מכאן למתפלל שצריך שיכוון לבו. 'רק שפתיה נעות' - מכאן למתפלל שיחזור בשפתי. 'וקולה לא ישמע' - מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו.

השאלה המתבקשת היא: במה תפילת חנה מרשימה יותר מתפילות אחרות בהיסטוריה? גם לפניו היו מספיק אנשים שתפילותיהן נענו והם יכולים לשמש מקור מצוין להלכות תפילה?

יתירה מכך: תפילת חנה מסופרת רק **בנביא** וברור שעדיף ללמוד הלכות מדברים שנאמרו **בתורה עצמה**. הם תמיד יהיו חשובים ומחייבים יותר. והרי כבר בתורה עצמה מצאנו סיפור דומה מאוד לסיפורה של חנה: יצחק ורבקה לא זכו ללדת ילדים במשך עשרים שנה והם ביקשו ונענו באופן נסי? וזאת חוץ מעוד תפילות רבות המסופרות בתורה, כמו אברהם שמתפלל על אבימלך שיתרפא מגעו או אליעזר שמבקש סימן לזהות את הנערה המדוברת ובתוך חצי דקה היא נעמדת לפניו?

ליקוטי שיחות כט/182: צריך ביאור: עניין התפילה נאמר בחמישה חומשי תורה **כמה וכמה פעמים**, החל מהתפילה של אברהם על אבימלך, תפילת העבד למצוא את רבקה, ובעיקר: תפילת יצחק ורבקה על **אותו עיקרי** של לידת ילדים, ככתוב: 'ויעתר יצחק לנוכח אשתו כי עקרה היא'. כיצד יתכן, אם כן, שהמקור של **הלכות** תפילה הוא דווקא מתפילת חנה שהיא בחלק הנביאים שבתורה ולא מהתפילות שמסופרות **בתורה עצמה**?

ברור אפוא כי תפילת חנה **מביאה לשיא את כוחה של התפילה**. בנוסף לכך, תפילת חנה מגלה גם את הסוד **כיצד להפוך את התפילה למשמעותית**, כזו **שנענית מהשמיים**. הבה נצא אפוא למסע בעומקה של תפילת חנה אשר פותחת את כל התפילות של השנה החדשה.

ב. לפני שנכנסים לעניין עצמו, מעניין לברר את הקשר של תפילת חנה **לראש השנה**. מדוע הפרק הזה נקרא דווקא בראש השנה ולא בכל יום אחר בשנה?

ההסבר הפשוט הוא, שההפטרה היא מעין הקריאה בתורה והקריאה ביומו הראשון של ראש השנה היא נס פקידת שרה אחרי שנות העקרות הרבות, ולכן נס פקידת חנה הוא המשך מתאים ביותר.

אמנם הגמרא מעניקה הסבר מעניין: שני הניסים של שרה וחנה התרחשו **בראש השנה**. הוי אומר שיום זה ממש הוא המועד בו עלתה חנה למשכן שילה להתפלל וזכתה שתפילתה תיענה. ומובן כי הדבר מעניק כוח עצום בתפילות ראש השנה שלנו, כשאנו מבינים את גודל הסגולה של תפילות היום.

2. ראש השנה י, ב: בראש השנה נפקדה שרה, רחל וחנה.

[יש להעיר בשולי הדברים. למען האמת, דברי הגמרא הם חידוש גדול וצריך להבין מנין חז"ל למדו זאת: הרי ראש השנה אינו יום עלייה לרגל ומדוע חז"ל הניחו שאלקנה וחנה עלו למשכן ביום זה?]

הנה ראשית, ישנם **פסוקים** התומכים בדברי הגמרא ומוכיחים כי הסיפור התרחש בראש השנה. סיפור חנה מתחיל במילים: **שמואל א א,ו: ויהי היום ויזבח אלקנה.**

בספר הזוהר מובא כלל, לפיו בכל פעם שנאמר בתנ"ך "היום", הכוונה היא ליום הדין הגדול, ראש השנה. הזוהר מביא לכך כמה ראיות ומהן: ספר איוב מתחיל ומספר: "ויהי היום ויבוא בני האלוקים להתייצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם". מובן מתוך הסיפור כי מדובר ביום הדין הגדול ולכן המלאכים והשטן התייצבו לפני ה', ואז התחיל להתפתח הסיפור הנורא של איוב:

ה' העביר את כל בני האדם לדין ומשפט וכשהגיע אל איוב, אמר לשטן בהתפעלות: "השמת לברך על עבדי איוב? כי אין כמוהו בכל הארץ, איש תם וישר ירא אלוקים וסר מרע?" בתגובה אמר השטן כי ברור שאיוב הוא עובד ה', שהרי "מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ, ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו, אם לא על פיך – יברכך!". וכך יוצא לדרך סיפור הניסיון של איוב.

ספר הזוהר ג רלא,א: אמר רבי יהודה: יאמר לנו מר מילים משובחות לראש השנה. פתח רבי שמעון ואמר: ויהי היום - בכל אתר דכתיב ויהי הוא לשון צער, ויהי היום - דא הוא ראש השנה שיש בו דין קשה על העולם, כדכתיב באיוב: 'ויהי היום ויבאו בני האלוקים' ויום ראש השנה הוזה.

זאת, אגב, הסיבה שבכל שנה ושנה אנו קוראים את פרשת השבוע, פרשת "ניצבים" לפני ראש השנה, משום שהפסוק הפותח את פרשתנו - "אתם נצבים היום" – מדבר על ראש השנה בו כל עם ישראל נידון יחד ככלל.

פענח רזא סוף ניצבים: בבית מדרשו של רבינו ניסים שאלו ... מפני מה קורין בפרשת ניצבים קודם ראש השנה ... ולי נראה כי 'אתם ניצבים היום' בה"א הידיעה רומז ליום הידוע בו ניצבים ליום הדין.

וכיון שכן, גם "ויהי היום" אצל חנה התרחש ביום הדין הגדול. אמנם אחרי שהוכחנו זאת מהפסוקים, יש להבין מדוע **ולשם מה** מצאו לנכון אלקנה ומשפחתו לעזוב את ביתם הנוח ולעלות למשכן שילה בראש השנה?

כאן יש להוסיף פרט חשוב אודות אישיותו המיוחדת של אלקנה: הוא לא היה סתם אדם שזכה לאישה גדולה כמו חנה, אלא היה בעצמו איש מיוחד במינו. בתנא דבי אליהו מסופר כי היה לאלקנה קמפיין, 'דחף דקדושה'. הוא פעל לשכנע אנשים לעלות למשכן ה'. באותם ימים הוקם מתחרה קשה ומתועב למשכן שילה. מיכה הקים "בית אלוקים" מתחרה למקדש ה' עם פסל ותרפים ולכן אנשים נמנעו מלעלות לשילה. אלקנה לקח על עצמו לעורר אנשים על השיממון בבית ה' והיה עולה לרגל בכל פעם בדרך אחרת וסוחב עוד ועוד אנשים למשכן, ומתוך החביבות שלו לשבת תמיד במשכן ה', קיבל על עצמו לעלות **יותר מהחיוב ההלכתי**. ולכן היה עולה ארבע פעמים בשנה: בשלושה רגלים וגם בראש השנה].

אחרי שהובן הקשר המיוחד בין תפילת חנה לראש השנה, שבה ונשאלת השאלה בה פתחנו: כיצד הפכה תפילת חנה למקור ההלכתי המרכזי אודות דיני התפילה?

ג. נפתח עם סיפור מעניין (שמעתי פעם מהרב יוסי ג'ייקובסון): מעשה במשפחה יהודית בארצות הברית שהייתה להם אימא מבוגרת בבית אבות. יום אחד הם קיבלו טלפון מאותו מוסד על מותה של האם-הסבתא המבוגרת באמצע הלילה. הם קיימו את טקס הקבורה וישבו בביתם לקיים את מצוות ה"שבעה". בעיצומם של אחד מימי השבעה, מצלצל הטלפון של אם המשפחה, בתה של הנפטרת. היא מרימה את השפופרת וכמעט נפלה מתעלפת. על הקו הייתה האימא שנפטרה. הבת החלה לרעוד, אך לא היה ספק. זאת הייתה האימא, היא התלוננה על כך שהילדים שכחו אותה ולא באו לבקר אותה בימים האחרונים.

התברר כי משרד בית האבות טעה והודיע לילדים הלא-נכונים על פטירת אימם. בטעות עדכנו משפחה אחרת על מות יקירתם, בשעה שהאישה שנפטרה הייתה אימם של משפחה אחרת. הם קמו בהתרגשות מהשבעה ומשרד בית האבות התקשר אל הילדים האמתיים של הנפטרת לספר להם על מות אימם. הילדים הביעו את צערם, אך אמרו כי הם אינם מתכוונים לקיים טקס קבורה, אלא יעבירו את גופת אימם לשריפה. פקיד בית החולים עצר שוב את השיחה ואמר כי הם כנראה לא הבינו את גודל הטרגדיה. האימא שלהם כבר קבורה באדמה חמישה ימים.

הילד ההמום השתתק ואחרי כמה רגעים אמר כך: אימא שלו הייתה אישה 'פרימיטיבית', מהדור הקודם ותמיד ביקשה להיקבר בקבר ישראל. הם הסבירו לה שוב ושוב כי העולם התקדם ואנשים נאורים אינם מאמינים בחיים אחרי המוות ולכן עדיף לשרוף את הגופה. אך האימא הנואשת אמרה שכל שנתר לה הוא להתפלל לפני ה' שישמור על גופתה. והנה התפילה התגשמה באופן מופלא...

תפילת חנה מספרת סיפור שאין עוד כמוהו על כוחה של תפילה. זה לא רק שתפילתה נענתה, אלא הרבה יותר מכך: התפילה שלה **גברה ודחתה את הכללים שקבע הקב"ה בעצמו**. הקב"ה קבע כלל בתורתו: "הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים". הוא נותן לנו ילדים, אך לא מבטיח שום דבר ביחס למה שנגלה בתוך הארצה. יתכן שנקבל ילד עם נשמה גבוהה ונטיות ערכיות, אך יתכן שנפגוש חלילה ילד גס-רוח עם נפש חומרית.

כאן לא יועילו (כל כך ה)תפילות, אלא העתיד של הילד תלוי בחינוך של ההורים ובמאמצים של הילד עצמו. ידועים דברי הגמרא על המלאך הממונה על ההיריון, שמביא לפני הקב"ה את הטיפה ממנה נוצר ההיריון ושואל: "טיפה זו מה תהא עליה: עשיר או עני? טיפש או חכם? גיבור או חלש"? ואילו את השאלה החשובה ביותר הוא אינו שואל. הוא לא מבקש להכריע מה יעשה הילד עם כל הכישרונות שקיבל והאם ינצלם לטוב או למוטב? שכן הדברים הללו נקבעים **למטה ולא למעלה**.

ובניגוד לכל זה, חנה פורצת את הכללים ומעוררת את הקב"ה לפעול בדרך הפוכה. חנה אינה מבקשת רק ילדים, אלא מבקשת לקבוע את **אופי היילוד**: היא מתחננת "ונתתה לאמתך זרע אנשים" והגמרא מפרשת: "ששקול כנגד **משה ואהרן**". לא פחות. והתפילה שלה מתקבלת.

הבה נשווה את עוצמתה של תפילת חנה לעומת תפילות דומות אחרות: אברהם התחנן לזכות לילדים – אך תפילתו נענתה רק לגבי עצם הלידה ולא לגבי **אופי הנוולד**. הילד הגדול היה ישמעאל ש"יד כל בו". יצחק ורבקה התחננו עשרים שנה לילדים ותפילתם נענתה – אך התפילה לא הפכה את הילדים שנולדו לצדיקים. אחד מהם היה עשו שהיה "איש יודע ציד איש שדה".

בגמרא (ברכות י) ישנו סיפור מפורסם ועוד יותר מצמרר: חזקיהו המלך עמד למות. ישעיהו הנביא בא לבקרו ואמר כי נגזרה עליו מיתה משום שלא עסק בהבאת ילדים לעולם. חזקיהו התנצל ואמר שהוא נמנע מלעסוק בכך, משום שהילדים שייולדו אמורים להיות רשעים מרושעים, אך ישעיהו דחה את דבריו ואמר שזאת לא סיבה להימנע מלהביאם לעולם והוא ימות בקרוב מאוד. בכל זאת, חזקיהו לא נשבר ונעמד על יד הקיר להתפלל. תפילתו נענתה והוא חי 15 שנים נוספות – אך מה שנוגע לענייננו הוא ההמשך המדהים המספר בהגהות הב"ח שם:

תפילתו נענתה רק לגבי אריכות ימיו אך לא לגבי אופי הילדים. נולדו לו שני ילדים רשעים מרושעים בשם מנשה ורבשקה. כשהם היו ילדים קטנים, הוא הוליכם על כתפיו לבית המקדש והוא שמע אותם מתלוצצים כיצד הם מקריבים אותו כקרבתן לעבודה זרה. מרוב זעזוע הוא שמט אותם מכתפיו ורבשקה נפל ונהרג. ואילו מנשה המלך הרשיע בהמשך ימיו עד שנאמר בנביא כי לא היה רשע כמותו.

וכאן עולה פליאה עצומה: לאחר שתפילתו נענתה באופן כה ניסי, מדוע לא הועילה התפילה גם להחליף את נשמת ילדיו ולעבר בהם נפש צדיקים? אלא שהכול בידי שמים חוץ מיראת שמים ואלו אינם דברים שמשתנים בכוח התפילה.

והנה בניגוד גמור לכל זה, עומדת בזוהרה תפילת חנה שניפצה בתחנוניה את כל הכללים. ולכן אומרים חז"ל כי תפילת חנה היא המקור והיסוד לכל התפילות. משום שהיא מעניקה את התקווה הגדולה ביותר בידיו של היהודי. אל לו להפסיק להתפלל **אפילו כשכבר נגזרה גזירה**, משום שתפילת חנה נענתה **בניגוד לגזירה שקבע הקב"ה בעצמו**.

3. ליקוטי שיחות כט/185: תפילת חנה היא 'ונתת לאמתך זרע אנשים' וביארו בגמרא: 'זרע ששקול כשני אנשים – משה ואהרן', זאת אומרת שהיא לא ביקשה רק ילדים אלא ילדים **צדיקים**, והיא לא התכוונה רק לילדים עם **פוטנציאל** להיות צדיקים אלא לילד שיוולד **צדיק בפועל** כפי שמבטיחה להקדיש אותו להיות בבית ה' כל ימי חייו. וכך **אירע בפועל** ... וכל זה הוא לא רק בניגוד לכללים שקבע הקב"ה בעולם אלא אפילו בניגוד לכללים שקבע הקב"ה **בתורתו**. ידוע שמלאך ההיריון שואל 'טיפה זו מה תהא עליה', אך 'צדיק ורשע לא קאמר', משום ש'הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים'.

וזאת הרי הדחיפה החזקה ביותר שאנו זקוקים לה לגבי התפילה: להאמין באמת ובתמים כי התחנונים שלנו מגיעים עד כיסא הכבוד ומסוגלים לחולל שינויים אין-סופיים. כך הדגיש הבעש"ט כי יהודי צריך להיות 'בעל גאווה' ולהאמין בכוח התפילות שלו לחולל ניסים:

כתר שם טוב קמה: מצד שפלותו אינו מאמין כי גורם על ידי תפילתו ותורתו שפע אל כל העולמות ... שאילו היה מאמין זה, כמה היה עובד ה' בשמחה ובראה ... האדם ראוי לשים לב כי הוא 'סולם מוצב' ארצה וראשו מגיע השמימה', וכל תנועותיו ועסקיו ודבורו עושים רושם למעלה.

ד. לפי היסוד הזה - שתפילתו של יהודי נושאת את הכוח **לגבור ולדחות אפילו גזירה אלוקית** - נוכל להבין דברים תמוהים ביותר שנאמרו בתורה ובחז"ל:

בפרשת ואתחנן מסופר כיצד משה רבנו התחנן לבטל את רוע הגזירה ולזכות להיכנס לארץ ישראל, אולם הקב"ה השיב לו במילים קשות:

ואתחנן ג, כו: ויאמר ה' אלי: רב לך! אל תוסף עוד דבר אלי בדבר הזה.

המדרש נוקט במילים עוד יותר מזעזעות: **דברים רבה ואתחנן ב:** זה שאמר הכתוב (משלי יח) 'תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות'. תחנונים ידבר רש - זה משה שבא אצל בוראו בתחנונים, **ועשיר יענה עזות** - זה הקב"ה שענה אותו עזות ואמר: **אל תוסף דבר אלי**.

וכל אחד נדהם: האם זה היחס המתאים למשה רבנו?! להשתיק אותו בדברים עזים?! האם הקב"ה לא היה יכול לומר לו בעדינות 'אל תבקש יותר כי בין כך לא תיענה?!'

מובא בספרים דבר מבהיל (בספר 'ימים טובים עם הרבי' ראש השנה/85 מובא כי הרבי ציטט את הדברים בשיחה פרטית עם מישהו): באמת כוח התפילה של משה היה **מסוגל לבטל את הגזירה** ואם היה מתפלל עוד תפילה אחת קטנה, ה' היה מוכרח כביכול להיענות לבקשתו. ולכן ה' השתיק אותו בדברי עזות כדי למנוע ממנו את התפילה הנוספת שתשבור את הגזירה האלוקית.

ובכך ביאר הגאון בעל המנחת אלעזר ממונקאטש, שהיה ידוע בציפיותו הגדולה לגאולה כי אין להימנע מבקשת הגאולה בטענה כי הדורות הקודמים כבר ביקשו והתחננו לגאולת ישראל ולא נענו, שכן כנראה נדרשת עוד תפילה אחת כדי לפעול את הגאולה. ולכן כל הבקשות הקודמות בכל הדורות לא מתבטלות, אלא עומדות באוויר העולם ומצפות להשלמה שלנו.

חיים ושלום (מנחת אלעזר ממונקאטש) ואתחנן: נודע מה שכתוב בספרים כי משה רבנו התפלל תקט"ו תפילות כמניין "ואתחנן" ואם היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה, אלא שה' אמר לו: רב לך! ומזה מוסר השכל כנגד האווילים הטוענים שלא להרבות בתפילה על הגאולה השלימה באומרם מה ייתן ומה יוסיף תפילתנו? ומזה ראייה כי אם היה מתפלל משה עוד **תפילה אחת היה נענה**.

ה. אחרי שלמדנו על כוחה של התפילה, הבה נשוב אל קרקע המציאות, אל התפילות הקטנות שלו: עובדה היא שחלק מתפילותינו נענות, אך רבות לא נענות. מה באמת הסוד לתפילה פותחת שערים?

למען האמת, הדבר מפורש בתוך תפילת חנה. אם נתבונן היטב בדברים שחז"ל למדו בהתפעלות מהתפילה שלה, נבין היטב מדוע היא זכתה ליחס כה מיוחד מלמעלה: **חנה הביאה לידי קיום מושלם את מהות מצוות התפילה. היא פשוט ידעה להתפלל.**

הנקודה הראשונה שלמדו חז"ל מתפילת חנה היא העובדה שהתפללה **בכוונת הלב**. הבה נשוב אל המקור שהובא לעיל בתחילת השיעור: 'אמר רב המנוא: כמה הלכות גדולות אפשר לשמוע מהפסוקים דתפילת חנה: 'וחנה היא מדברת על לבה' - מכאן למתפלל שצריך **שיכון לבו**'.

ובאמת כך נפסק להלכה כי עיקר מצוות התפילה היא **הכוונה** ותפילה בלא כוונה – אינה תפילה.

4. רמב"ם הלכות תפילה ד, טו: כל תפלה שאינה בכוונה - אינה תפלה ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה. מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו. לפיכך הבא מן הדרך והוא עייף או מיצר, אסור לו להתפלל עד שתתיישב דעתו. אמרו חכמים: ישנה שלשה ימים עד שינוח ותתקרב דעתו ואחר כך יתפלל².

[ומה שלמעשה אין חוזרים בימינו על תפילה בלא כוונה, הוא רק משום שכנראה גם בפעם השנייה לא יכוון כראוי, ראו רמ"א קא,א].

במה בדיוק מדובר: מהי "כוונת הלב"? ומדוע זה הגורם המכריע בתפילה?

הגמרא מספרת (ברכות לג, רע"א) על חסיד אחד שהלך בדרך והגיע זמן תפילה. הוא נעמד בצד להתפלל ולפתע עבר שם שר חשוב. השר ניסה לקרוא לו וללחוץ את ידו אך היהודי נותר מרוכז בתפילתו ולא ענה לו. השר המתין עד שהוא סיים התפילה ואמר לו: טיפש, בתורתכם כתוב 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם' ועוד רגע הייתי מוריד לך את הראש על הזלזול בכבודי.

השיב לו היהודי במשל מתוך עולמו של השר: אם היית עומד ומדבר עם המלך והיה ניגש אדם מן הצד ומושיט לך יד לשלום, האם היית משיב לו? – מה פתאום, השיב השר, היו מורידים את ראשי בסייף על הפגיעה במלך. ענה לו היהודי: ומה אתה שדיברת עם מלך בשר ודם כך היית נוהג, אני שעמדתי לפני מלך מלכי המלכים שקיים ועומד לנצח נצחים, בוודאי שלא יכולתי להפסיק לדברים אחרים. נהנה השר מדבריו ופטר אותו לשלום.

הסיפור הקצר הזה מעביר את כל העומק של מצוות התפילה: כולנו טועים באופן חמור בהבנת התפילה. מרוב שאנו רגילים לקיים את רוב המצוות באופן פיזי ומעשי, **בידיים וברגליים**, לכן גם בתפילה אנו מתמקדים בעיקר **בדיבור מילות התפילה בפה**.

וזאת טעות חמורה. מצוות התפילה היא מהמצוות היחידות בתורה **שעיקרן הוא בלב** (ורק הקיום המעשי הוא בפה). הרציונל מאחורי מצוות התפילה הוא, **להיכנס לפגישה עם האלוקים**. שלוש פעמים ביום על היהודי לחוות את הנוכחות האלוהית בחייו ולנהל שיחה כנה עם ריבונו של עולם. עליו לחוש ולהרגיש כי ה' ניצב קרוב אליו, שומע את בקשותיו ונענה להם.

² **סיפור טוב – תפילה אחרי התפילה:** מסופר על בעל הבאר מים חיים מצ'רנוביץ', רבי חיים סירר, שהיה מגדולי תלמידיו של רבי מיכל מזלוטשוב כי פעם שב הביתה אחרי התפילה בשבת והתיישב שקוע בשרעפיו. אשתו התפלאה מדוע אינו מתקרב לשולחן לעשות קידוש והוא השיב כי עדיין לא התפלל. – "אז מה עשית שעות רבות בבית הכנסת?" הוא הסביר כי בוודאי התפלל עם הציבור, אלא שאחרי שסיים את תפילתו ראה את הצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב מתפלל וכאשר שמע את תפילתו הבין כי עוד לא התפלל...

ובכך יש מבארים את המילה "כוונה": "כוונה" היא מלשון "כיוון". אדם צריך לכוון ולייעד את עצמו לפגישה עם ריבונו של עולם. "דע לפני מי אתה עומד".

ובאמת תפילה מהסוג הזה נראית אחרת לגמרי מהתפילות שאנו מכירים. נתאר לעצמנו יהודי שעומד לפני פגישה מכרעת עם איש עשיר שאמור לתת לו עבודה או הלוואה. לילה קודם הוא לא ישן מרוב מתח, הוא מתכנן לפרטי פרטים את המלים שיוציא מהפה, הוא לא מסתפק רק בלכוון את הטלפון על רטט, אלא משאיר את המכשיר באוטו שאפילו המגע שלו לא יסיח את דעתו...

זה בדיוק מה שאפיין כל כך את התפילה של חנה. הנביא מתאר בהרחבה את הכוונה העמוקה שאפפה אותה. היא נכחה בכל עצמותה במפגש הישיר עם האלוקים. "רק שפתייה נעות וקולה לא יישמע... ואשפוך את נפשי לפני ה'". אלו לשונות המתארים אדם שהביא לשיא את אידיאל התפילה. הוא נפגש ישירות עם ה'.

מצד שני, מובן שלא מדובר במשימה קלה כלל ועיקר. העובדה שמצאנו תיאור כזה רק לגבי חנה, מעיד כי מדובר באחת המשימות המורכבות בחייו של היהודי. היצר הרע נלחם בכל כוחו כנגד המאמץ להתרכז בתפילה ומסיח את דעתנו כל העת במחשבות אחרות.

ראיתי דבר עצום באיזה ספר: תלמידיו של הבעש"ט שמעו על יהודי אחד שהתפרסם כחכם גדול והיו שאמרו כי הוא גם צדיק גדול. הם שאלו את הבעש"ט אם יכולים ללכת לשמוע ממנו תורה? הבעש"ט אמר שילכו. הם נהנו מדברי תורתו ושאלו את הבעש"ט כיצד יוכלו לדעת אם הוא גם צדיק?

אמר להם הבעש"ט: תבקשו ממנו עצה כיצד לסלק ולכרות את המחשבות הזרות בעת התפילה, ואם ייתן לכם עצה כזו – דעו שאין בו ממש! משום שעבודת האדם עד נשמת אפו האחרונה היא להיאבק בהסחת הדעת של היצר ולהכניס את הקב"ה אל תוך נפשו מעט אחרי מעט.

ואכן כאשר יהודי מחולל בעצמו את הנס הזה, הוא מתכוון לתפילה כמו שצריך וזוכה לחוות באמת קירבה אלוקית בעת התפילה, הוא ראוי שהקב"ה יעשה עבורו נס ויפעל כנגד הכללים שקבע בעצמו.

ליקוטי שיחות כט/187: היכולת של התפילה לעורר רצון חדש למעלה נובעת מכוונת הלב של המתפלל. כאשר יהודי מפנה לבו מכל המחשבות והרצונות ומבטל עצמו כעבד לפני אדונו, הדבר פועל גם למעלה רצון חדש שאינו מוגבל בסדר העולם ואפילו לא בסדר והגבלה של תורה.

ונסיים: המגיד ממעריטש היה גאון בחלק הנסתר בתורה והיה מתפלל עם כוונות האריז"ל עוד קודם שנפגש עם הבעש"ט. אולם לאחר שנעשה תלמיד של הבעש"ט, החל להתפלל הרבה יותר באריכות. פעם הוא נפגש עם אדם שהיה חברו בימים שקודם התקרבותו לחסידות, ואותו חבר התפלל על השינוי שחל בתפילתו של המגיד, שהרי גם קודם ידע וכיוון את כוונות האריז"ל?

השיב לו המגיד במשל: אותו יהודי היה עוסק כל השנה בלימוד התורה, אך כמה שבועות בשנה היה מפסיק מלימודו ונוסע ליריד בלייפציג לקנות סחורה עבור חנות שניהלה אשתו. אמר לו המגיד: יש לי בשבילך רעיון. במקום לבטל תורה ולנסוע ליריד, תעשה משהו אחר: תעצום את העיניים ותחשוב שאתה שם ואח"כ תחשוב שאתה חוזר חזרה – וכך תחסוך את כל זמן הנסיעה.

הביט החבר במגיד ולא הבין: "רבי בער, לא ידעתי שאתה כזה בטלן. הרי אני זקוק לסחורה ומה יועיל לחשוב על לייפציג?" - "זהו בדיוק העניין", השיב המגיד. "בעת התפילה, צריך להשיג את הסחורה, להיות באמת בעולמות העליונים ולדבר עם הקב"ה. ולשם כך לא מספיק להרהר את כוונות האריז"ל, אלא ללמוד היטב על העולמות העליונים ולהעמיק ולחשוב על כך לפני התפילה, עד שהדברים מתעצמים לגמרי".

בערב השנה החדשה הבעל"ט, אנו מבקשים ומתחננים כי תהא זו שנת גאולה וישועה ועוד לפני ראש השנה נזכה לשמוע שופר גדול לחירותנו בקרוב ממש.

כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי רבנו ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת פייגה

שיעורי חודש תשרי תשע"ח מוקדשים
לזכות ר' לוי יצחק משה בן שיינדל ומשפחתו
להבאת הגאולה בפועל ממש
מתוך בריאות ועשירות, נחת, שמחה וטוב לבב